

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-48-14>

УДК 336.717:336.27

Кльоц Ігор Олегович

аспірант,

Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-7858-7990>**Ihor Klots**

Private Higher Education Establishment "European University"

**РИНОК ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ****THE MORTGAGE LENDING DURING
THE TIME OF MARTIAL LAW**

Анотація. Стаття розглядає сучасний стан іпотечного кредитування в Україні, зокрема під впливом економічних труднощів та воєнно-політичної ситуації. Обговорюються ключові аспекти регулювання, проблеми ринку іпотечних кредитів та їх вплив на соціально-економічний розвиток країни. Зокрема, детально розглядається впровадження державної програми «eOselia» як стратегічного інструменту для відновлення іпотечного кредитування та забезпечення доступності житла для громадян. Аналізується структура та динаміка надання іпотечних кредитів, зокрема за програмою «eOselia», а також вплив цих процесів на регіональний розподіл ринку. Сформовано висновки щодо перспектив розвитку іпотечного кредитування в контексті поточних викликів та необхідності стратегічних заходів для стабілізації та розвитку ринку нерухомості в Україні.

Ключові слова: іпотечне кредитування, іпотека, ринок нерухомості, державна програма «eOselia», платоспроможність населення, попит та пропозиція на житло.

Summary. This research delves into the dynamics of the Ukrainian mortgage market from 2019 to 2023, offering a comprehensive analysis of key trends and shifts. The study reveals a substantial increase in lending activities in 2019, followed by a downturn in the first half of 2020 due to the COVID-19 pandemic's impact. From Q3 2020, a resurgence occurred, reaching its peak in 2021 amid economic stabilization, construction growth, and improved public financial sentiments. However, a complete halt in new loan issuance transpired in Q2 2022 following the invasion by an aggressor country. The recovery in 2023 was facilitated by the launch of the state program "eOselia". Notably, real estate transactions dwindled in 2022, signifying a more profound decline than the mortgage market, with the share of transactions through mortgages dropping from 3.2% in 2021 to 2.0% in 2022. Crucial insights are drawn from the number of banks engaging in mortgage lending. The market, once comprised of 20 banks, dwindled to only 4 by December 2022. The revitalization in 2023 resulted from the "eOselia" initiative, initiated by the State Company "Ukrfinzhylto". By November 2023, six banks, including "Oschadbank", "PrivatBank", "Ukrghazbank", "Ukreximbank", Sky Bank, and "Globus Bank", joined the program. Figure 2 illustrates the resurgence of mortgage lending post the launch of "eOselia" in October 2022. Despite a downturn in March and April 2023 due to funding issues, the program witnessed a significant increase, approaching pre-war 2021 levels by September and October 2023. The analysis asserts that the current mortgage market is predominantly sustained by the "eOselia" program, constituting 93.3% of all mortgage issuances. The initiative has effectively balanced credit costs, involving the government in the banking-customer relationship. Moreover, the average mortgage amount in Ukraine has risen by 66% since the full-scale invasion. This increase is attributed to currency exchange rates, inflation, and the post-war housing financing under the "eOselia" program. In regional dynamics, the capital, Kyiv, witnessed a migration of demand to the Kyiv region, driven by housing affordability in satellite cities and broader housing options under the "eOselia" program. Conversely, eastern regions faced challenges in resuming mortgage lending due to front-line proximity and heightened risks. In conclusion, the organic growth of mortgage lending until 2021, the post-war decline, and the subsequent revival underscore the pivotal role of the "eOselia" program. While instrumental in real estate market development and social housing accessibility, the program introduces a level of market monopolization. In the face of war-related uncertainties, short-term strategy emphasizes expanding the "eOselia" program, diversifying the target audience, and regional market differentiation. For the long term, a post-war mortgage issuance approach aligning with European models could address demographic challenges and enhance housing affordability.

Keywords: lending, mortgage, real estate market, program "eOselia", solvency of the population, demand and supply for housing, geopolitical impact, economic recovery, government initiatives, financial institutions, transitional economies.

Постановка проблеми. Війна в Україні призвела до значних змін у всіх сферах економіки, включаючи ринок іпотечного кредитування фізичних осіб. Початок воєнного стану спричинив спад активності на ринку, що було обумовлено низкою зниженням доходів населення, підвищенням процентних ставок та непевністю щодо майбутнього. В цьому контексті постає ряд питань: Яким був спад показників іпотечного кредитування на початку конфлікту? Як вплинула війна на іпотечну діяльність банків? Чи змінилися умови та доступність іпотечних кредитів в 2023 році, зокрема за участі програми «ЄОселя»? Ця стаття спрямована на висвітлення зазначених питань та надає можливість кращого розуміння впливу воєнного стану на іпотечне кредитування в Україні та визначення гіпотез щодо перспектив розвитку цього сегмента фінансового ринку в умовах воєнного конфлікту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика функціонування та розвитку іпотечного ринку має своє відображення у працях багатьох вчених-економістів та практиків різних років часів незалежної України. Під впливом факторів та обмеженості часу, специфіка іпотечного кредитування в умовах воєнного стану та аналіз ефективності програми «ЄОселі» зустрічається не так часто. Зокрема, статті за даною тематикою мають такі науковці, як А. Іщенко, В. Кіреєв, О. Іващенко, О. Кожушко, О. Мельник. Крім того, питання «Іпотечне кредитування в Україні в умовах воєнного стану» було розглянуто в аналітичному огляді «Іпотечний ринок України: стан та перспективи розвитку в умовах воєнного стану», опублікованому Національним банком України у 2023 році.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є дослідження впливу воєнного стану в Україні на ринок іпотечного кредитування для фізичних осіб, аналіз спаду показників ринку, визначення ключових факторів, що вплинули на іпотечну діяльність, а також на огляд сучасного стану та умов іпотечного кредитування в 2023 році.

Виклад основного матеріалу дослідження. Іпотечне кредитування для фізичних осіб є ключовим елементом фінансового ринку України та важливою складовою для багатьох громадян, які мають мету придбати житло. Іпотечні кредити надають можливість здійснити мрію багатьох сімей про власний житло, тим самим не тільки вирішують питання місця проживання сімей, а й створюють підґрунтя для соціально-демографічного розвитку країни.

Іпотечне кредитування в Україні регулюється законодавством, головними актами якого є Закон України «Про іпотеку» та нормативні акти Національного банку України. Ці документи встановлюють правила надання іпотечних кредитів, вимоги до боржників та кредиторів, а також процедури реєстрації та виконання іпотеки.

Проблеми на ринку іпотечного кредитування в Україні вивчаються в різних наукових дослідженнях, і в більшості випадків які схиляються до висновку щодо низького рівня розвитку даного напрямку в Україні. Ключовою перешкодою для розвитку ринку є обмежена доступність послуги для більшості населення країни, зумовлене високими відсотковими ставками, наявністю інших додаткових умов (перший внесок, страхування, складність процесу), а з боку банків – велика ризиковість даного виду кредитування в порівнянні з іншими та складність прогнозування ризиків на довгострокову перспективу враховуючи нестабільність економіки держави та вагомий вплив фінансових криз.

Ще в довоєнний період іпотечне кредитування в Україні характеризується більш високими вимогами до позичальників, високими відсотковими ставками та обмеженими строками, тож має вразі більше бар'єрів для доступу до житла для населення. Тоді як країни Європи створюють максимально вигідні умови та впроваджують програми стимулювання купівлі житла в кредит для молоді (табл. 1). Для прикладу, в Данії існує програма видачі іпотечних кредитів під від'ємну відсоткову ставку, а в Швейцарії кредитування можливе на термін до 100 років.

Таблиця 1 – Порівняльна характеристика деяких умов іпотечного кредитування в Україні та країнах Європи.

	країни Європи	Україна
Початковий внесок, % від вартості житла	від 10%	від 20%
Термін кредитування, років	20-30	до 20
Мінімальний Вік позичальника, років	20-21	25
Відсоткова ставка, % річних	1-4%	14-18%

Джерело: складено на основі даних [6]

Останні роки в Україні були відзначені значними економічними викликами та нестабільністю, що включає в себе не тільки фінансові аспекти, але й в першу чергу військове вторгнення країни-агресора в 2014 році та переростання в 2022 році в повномасштабне вторгнення. Ці фактори завдали разючого впливу ринку іпотечного кредитування та падіння до точки «0» ринку. Перед початком великої війни в Україні стався «бум» іпотек для квартир та житлових будинків – нотаріуси посвідчили понад 33,6 тисяч таких угод у 2021 році. За рік повномасштабного вторгнення їх кількість скоротилася учетверо – до 5,4 тисяч. Скорочення помітне навіть у порівнянні не з такими вдалим, як 2021, роками. Якщо порівняти з кількістю іпотек на житло за 2018–2020 – тоді, в середньому, погоджували 11 тисяч угод на

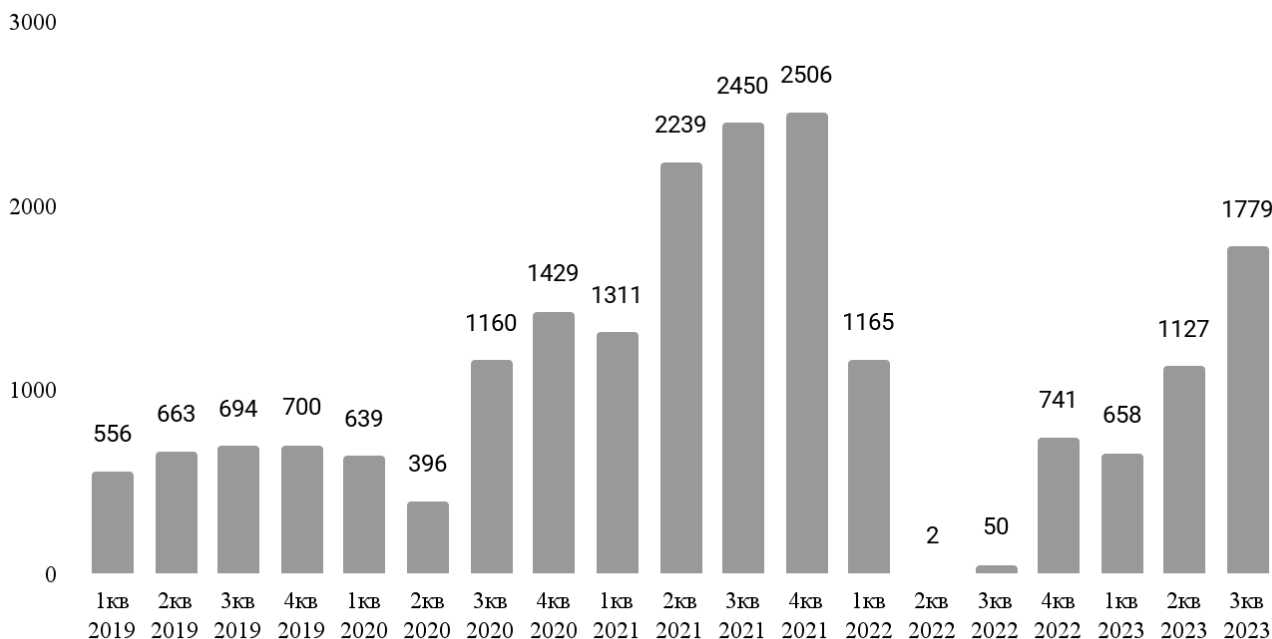

Рисунок 1 – Об’єм виданих іпотечних кредитів за 2019–2023 роки поквартально, млн грн

Джерело: складено на основі даних [10]

рік. (дані з статті в Опен дата бот). Останні місяці до повномасштабного вторгнення були піковими щодо об’єму наданих іпотечних угод. Так, в грудні 2021 року було видано іпотечних позик фізичним особам на суму 934,2 млн гривень, тоді як цей показник в грудні 2020 року складав 510,2 млн гривень, в грудні 2019 року – 242,2 млн гривень (рис. 1).

Аналіз обсягу виданих іпотечних кредитів в Україні з 2019 по 2023 роки вказує на деякі важливі тенденції розвитку цього ринку іпотечного кредитування (рис. 1), а саме:

– Зростання обсягу кредитування в 2019 році та зростання активності на ринку.

– В першій половині 2020 року відбулося зменшення в обсязі наданих кредитів, внаслідок негативного впливу пандемії COVID-19 на фінансовий сектор та довіру позичальників.

– Починаючи з 3-го квартала 2020 року попит на іпотечне кредитування знову почало зростати та досягає своїх пікових значень в 2021 році внаслідок стабілізації економічної ситуації, розвитку будівництва та покращення фінансових настроїв населення.

– Повне зупинення видачі нових кредитів після вторгнення країни-агресора до України 2-му кварталі 2022 року.

– Відновлення в 2023 році завдяки запуску державної програми «ЄОселя».

Для розуміння тенденцій ринку іпотечного кредитування важливим є його порівняння зі змінами на ринку нерухомості. За весь 2022 рік нотаріуси засвідчили 100 710 договорів купівлі-

продажу квартир та житлових будинків, що є у 3 рази менше за показник останніх років. Починаючи з 2017, в середньому, нотаріуси посвідчували 293 тисячі договорів купівлі-продажу нерухомості на рік. Для об’ємів кількості купівлі-продажу квартир і будинків піковим також був 2021 рік, коли було зареєстровано 325 174 договори. Тож ринок іпотечного кредитування мав більше падіння з початком повномасштабного вторгнення в порівнянні з ринком нерухомості, адже в структурі угод купівлі-продажу нерухомості доля угод, які були укладені завдяки іпотечним кредитам, зменшилась з 3,2% в 2021 році до 2,0% в 2022 році.

Ще однією важливою метрикою, на яку доцільно звернути увагу аналізуючи зміни на ринку іпотечного кредитування – це кількість банків, які видають іпотечні кредити (табл. 2). До початку війни, ринок іпотечного кредитування налічував 20 банків, які були готові надавати цю послугу, тоді як на кінець 2022 року залишилось лише 4 банки.

Таблиця 2 – Кількість Банків, які надавали іпотечні кредити в Україні

Аналізований період	Кількість банків, які видають кредити
Грудень 2018	13
Грудень 2019	15
Грудень 2020	20
Грудень 2021	20
Грудень 2022	4

Джерело: складено на основі даних [10]

Відновлення ринку іпотечного кредитування 2023 році відбувся завдяки старту державної програми «Оселя». Програма іпотеки «Оселя», запроваджена Державною компанією «Укрфінжитло», надає можливість отримати іпотеку на строк до 20 років з початковим внеском від 20% вартості житла. Програма виконує дві ключові функції: соціальну та економічну. Перша завдання полягає у забезпеченні можливості громадянам з низькими доходами придбати власне житло, де представники ключових соціальних професій та особи, які мають право на пільги, отримують компенсацію від держав за базовими ставками, знижуючи вартість іпотеки до 3%. Друге завдання – підтримка розвитку ринку нерухомості, зокрема, шляхом стимулювання іпотеки під 7%. Програма працює на принципі загальних умов і надання фінансування банкам-учасникам, які вирішують видачу кредитів кінцевим споживачам. Станом на листопад 2023 року до програми приєднані 6 банків – «Ощадбанк», «ПриватБанк», «Укргазбанк», «Укрексімбанк», Sky Bank і «Глобус Банк».

Завдяки старту програми «Оселя» в жовтні 2022 року ринок іпотечного кредитування відновив свою життєдіяльність, проте обсяги виданих кредитів були незначними і досягли максимуму на показнику 358 кредитів за місяць в грудні 2022 року (рис. 2). В березні та квітні 2023 року відбулось критичне падіння через проблеми з фінансуваннями, проте починаючи з травня кількість кредитів за програмою «Оселя» почала стрімко рости, досягши в вересні та жовтні 2023 року найвищих значень, які є вже дуже близькими до пікових

значень довоєнного 2021 року, де в кращі місяці видавалось більше 1 000 кредитів.

Можна стверджувати, що наразі ринок іпотечного кредитування функціонує завдяки програмі «Оселя» (рис. 3), адже доля в виданих іпотечних кредитах за цією програмою становить 93,3% від усіх видач іпотечних кредитів на ринку

Впровадження програми «Оселя» створило дотичність між попитом та пропозицією на ринку іпотечного кредитування за рахунок балансування вартості кредиту та залучення держави як учасника до взаємовідносин між банками та покупцями.

Середня сума іпотечного кредиту в Україні зростає з кожним роком, а з початку повномасштабного вторгнення виросла на 66% (рис. 4). На це мали ключовий вплив такі 2 основні чинники:

– зміна валютного курсу, адже ціни на нерухомість в Україні формуються в валюті, зростання ціни ресурсів та інфляції.

– кредитування повоєнний час за програмою «Оселя», яка включає в себе житло, рік побудови якого не має перевищувати 3-7 років тому, що зумовлює значно вищу його вартість в порівнянні зі давньою забудовою.

Під впливом війни та запуску програми «Оселя», відчутних змін зазнав і регіональний розподіл структури нових оформлених іпотечних кредитів (табл. 2)

Найбільш відчутні зміни відбулись в столичному регіоні, де попит зі столиці Києва мігрував до Київської області за рахунок більшої доступності житла в містах-сателітах Києва та більшої пропозиції житла, що є доступним для купівлі за програмою «Оселя», тоді як доля самої столиці зменшилась в 2,5 рази.

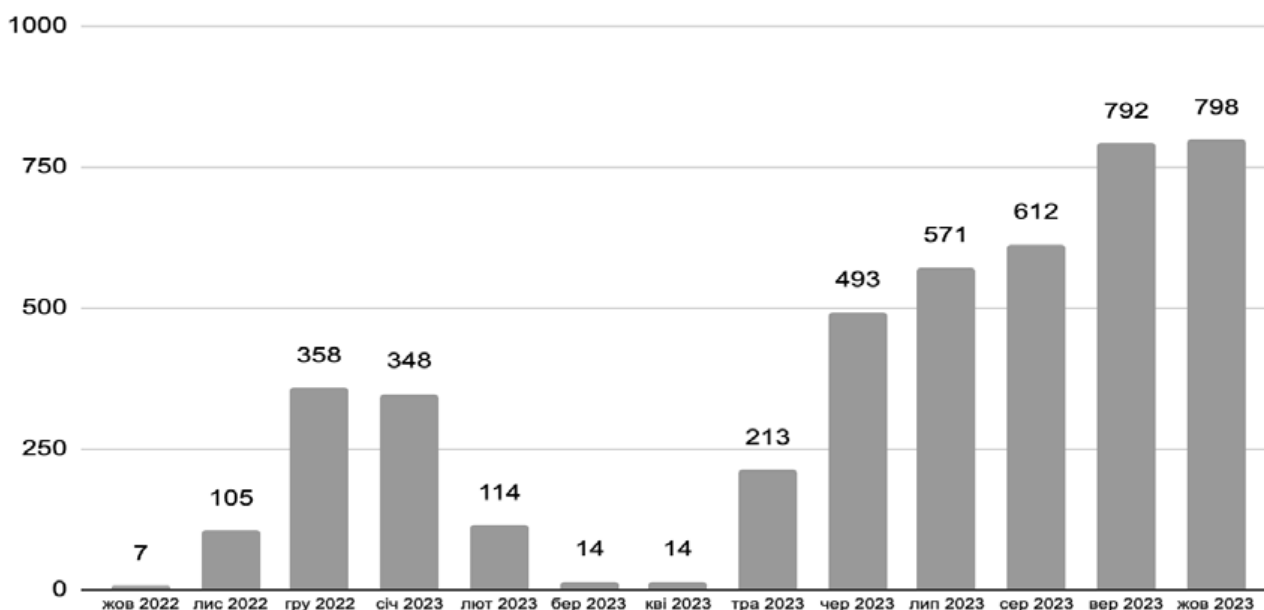

Рисунок 2 – Кількість наданих іпотечних кредитів за програмою «Оселя» помісячно за період жовтень 2022 року по жовтень 2023 року, штук

Джерело: складено на основі даних [8]

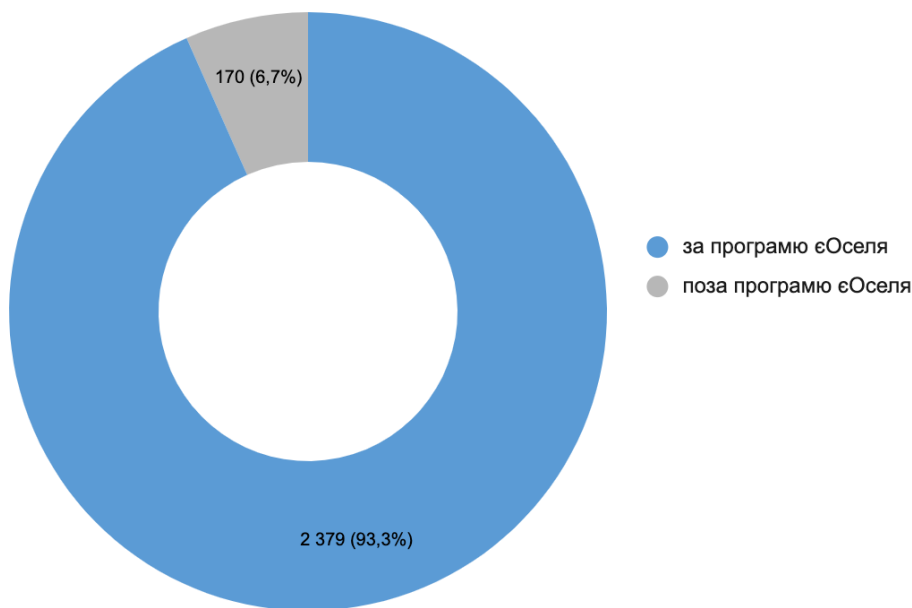

Рисунок 3 – Структура наданих іпотечних кредитів за період січень 2022 р. по жовтень 2023 р., штук

Джерело: складено на основі даних [8; 10]

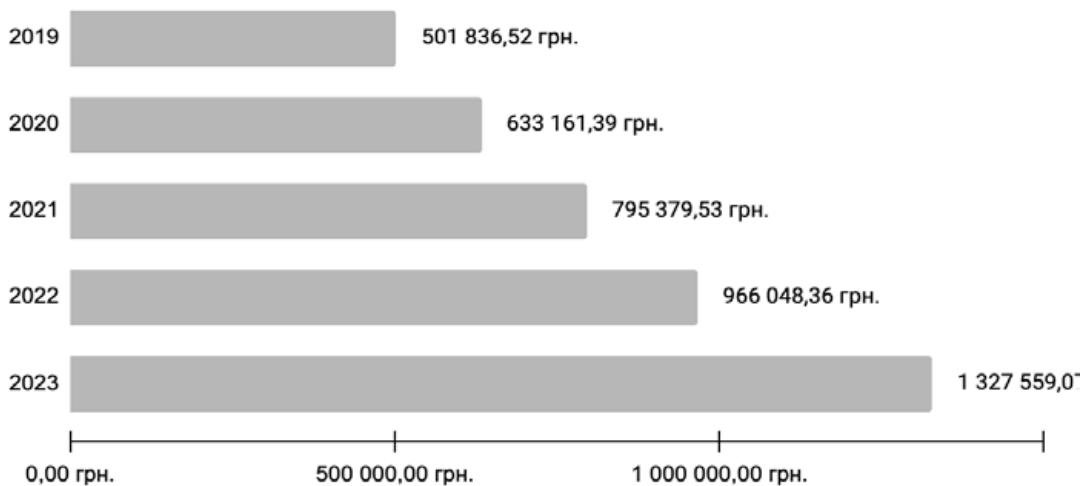

Рисунок 4 – Середня сума іпотечного кредиту за період 2019–2023 роки, грн

Джерело: складено на основі даних [10]

Видача іпотечних кредитів в східних регіонах не було відновлено, адже в цих регіонах банки не готові надавати фінансування через близькість фронту та високу ризиковість такої операції. Мова йде про Харківську, Херсонську, Запорізьку, Луганську, Донецьку області, сумарна доля яких до війни складала 15,8%. В свою чергу, що доля іпотечних кредитів західних областях зросла в середньому в 1,5-2 рази, при цьому Вінницька, Волинська та Рівненська області мають найкращу динаміку.

Висновки. Органічне зростання обсягу іпотечного кредитування до 2021 року та його падіння після повномасштабного вторгнення країни-агре-

сора в 2022 році на тлі невизначеності, складної економічної ситуації, ріст ціни ресурсу ринку сформували обставини, за яких без втручання держави перспективи розвитку цього напрямку видавались примарними. Програма «оселя» виявилася ключовим стимулом для відновлення ринку та важливим інструментом для забезпечення доступності житла для громадян. Вона не лише сприяє розвитку ринку нерухомості, але також розглядається як соціальна програма, оскільки надає можливість громадянам різних сегментів придбати власне житло, а діджиталізація та простота подачі заявки на кредит роблять це рішення «на слуху»

Таблиця 3 – Структура об'ємів наданих іпотечних кредитів за регіонами в порівнянні 2021 та 2023 років, %

Регіон	2021 рік	2023 рік	зміна, відсоткових пунктів
Вінницька	2,29%	5,18%	2,88%
Волинська	2,33%	5,02%	2,69%
Дніпропетровська	5,84%	3,84%	-2,00%
Донецька	0,87%	0,00%	-0,87%
Житомирська	1,61%	3,06%	1,45%
Закарпатська	1,13%	1,37%	0,24%
Запорізька	3,42%	0,00%	-3,42%
Івано-Франківська	1,63%	3,88%	2,25%
Київська	14,91%	29,66%	14,75%
Кіровоградська	1,29%	0,94%	-0,35%
Луганська	0,35%	0,00%	-0,35%
Львівська	5,47%	4,86%	-0,60%
Миколаївська	1,64%	0,63%	-1,01%
Одеська	5,10%	3,57%	-1,53%
Полтавська	2,44%	2,79%	0,35%
Рівненська	2,90%	6,79%	3,89%
Сумська	2,26%	2,31%	0,06%
Тернопільська	0,87%	2,47%	1,60%
Харківська	10,11%	0,04%	-10,07%
Херсонська	1,12%	0,00%	-1,12%
Хмельницька	1,91%	4,12%	2,21%
Черкаська	2,31%	2,71%	0,39%
Чернівецька	0,50%	1,77%	1,27%
Чернігівська	2,86%	5,14%	2,28%
м. Київ	24,84%	9,85%	-14,99%

Джерело: складено на основі даних [10]

серед потенційних позичальників. В той же час, програма «Оселя» є в певній мірі монопольним інструментом функціонування ринку, адже в разі будь-яких проблем з даною програмою ринок іпотечного кредитування буде зупинено.

В умовах війни, складно прогнози щодо тенденцій розвитку ринку іпотечного кредитування в Україні будуть марними, адже це залежить від багатьох факторів та мають багато невизначеностей. Враховуючи це, в короткостроковій перспек-

тиві стратегією розвитку іпотечного кредитування має стати розширення програми «Оселя», що буде мати на меті розширення цільової аудиторії програми та регіональна диференціація ринку. Якщо говорити про довгострокову перспективу, то тут доцільно будувати підхід щодо видачі іпотечних в післявоєнний період, який дозволить вирішувати соціально-демографічні проблеми населення, реалізувати більше доступні умови придбання житла в іпотеку за аналогією з країнами Європи.

Список використаних джерел:

1. Заславська О.І. Проблеми та перспективи функціонування іпотечного ринку України в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка*. 2023. № 1 (61). С. 9–14. URL: <http://visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/article/view/278156>
2. Вовчак О.Д., Андрейків Т.Я., Павлишин В.І. Стан та перспективи розвитку іпотечного кредитування в Україні в умовах сучасних ризиків і загроз. *Фінансовий простір*. 2022. № 1 (49). С. 7–14. URL: http://dspace.lnlibrary.lviv.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/175/стаття%20_Адамик%201.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=7
3. Дирда А.М., Вергелюк Ю.Ю. Проблематика банківського іпотечного кредитування в умовах війни. *Економіка відновлення міст* : Зб. матеріалів Міжнародного урбаністичного форуму (Київ, 22-23 березня 2023 р.). Київ, 2023. С. 271–274. URL: <http://surl.li/psdwq>
4. Корнілова Л.І. Особливості регулювання іпотечних правовідносин в умовах воєнного стану в Україні. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття* : Зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 17 червня 2022 р.). Київ, 2022. С. 806–808. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/20327>

5. Лапішко М., Винник А. Проблеми ринку кредитування України в умовах воєнного стану. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2023. № 3 (31). С. 180–189. URL: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-3\(31\)-180-189](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-3(31)-180-189)
6. Мінфін. Від 0% до 6%. Які ставки й умови іпотечного кредитування в Європі. 23 лютого 2020. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2020/02/23/40968510/>
7. Учетверо менше іпотек та загальне падіння ринку нерухомості: підсумки 2022 року. *Опендатабот*. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/mortgage-2022> (дата звернення: 10.11.2023).
8. Інформація по результатам програми «Оселя». *Українська фінансова житлова компанія*. URL: <https://ukrfinzhytlo.in.ua/analytyka-mb/> (дата звернення: 08.11.2023).
9. Опитування про умови банківського кредитування. *Національний Банк України*. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/BLS_Q1-2023.pdf?v=4 (дата звернення: 11.11.2023).
10. Опитування банків щодо обсягів іпотечного кредитування. *Національний Банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/mortgage> (дата звернення: 08.11.2023).

References:

1. Zaslavska O. I. (2023) Problemy ta perspektyvy funktsionuvannya ipotechnoho rynku Ukrainy v umovakh voiennoho stanu. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya Ekonomika*, no. 1(61), pp. 9–14. Available at: <http://visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/article/view/278156>
2. Vovchak O. D., Andreykiv T. Ya., Pavlyshin V. I. (2022) Stan ta perspektyvy rozvytku ipotechnoho kredyтування v Ukraini v umovakh suchasnykh ryzykiv i zahroz. *Finansovyi prostir*, no. 1(49), pp. 7–14. Available at: http://dspace.lnlibrary.lviv.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/175/стаття%20_Адамик%201.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=7
3. Dyrda A. M., Verheliuk Yu. Yu. (March 22–23, 2023) Problematyka bankivskoho ipotechnoho kredyтування v umovakh viiny. *Ekonomika vidnovlennia mist: Zbirnyk materialiv Mizhnarodnoho urbanistychnoho forumu Kyiv*, pp. 271–274. Available at: <http://surl.li/psdwq>
4. Kornilova L. I. (June 17, 2022) Osoblyvosti rehuliuвання ipotechnykh pravovidnosyn v umovakh viennoho stanu v Ukraini. *Yevropeyskyi vybir Ukrainy, rozvytok nauky ta natsionalna bezpeka v realiiakh masshtabnoi viiskovoi ahresii ta hlobalnykh vyklykiv XXI stolittia: Zbirnyk materialiv Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii*. Odesa, pp. 806–808. Available at: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/20327>
5. Lapishko M. & Vynnyk A. (2023) Problemy rynku kredyтування Ukrainy v umovakh voiennoho stanu. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*, no. 3(31), pp. 180–189. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-3\(31\)-180-189](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-3(31)-180-189)
6. Minfin (February 23, 2020) Vid 0% do 6%. Yaki stavky y umovy ipotechnoho kredyтування v Yevropi. Available at: <https://minfin.com.ua/ua/2020/02/23/40968510/>
7. Uchetvero menshe ipotek ta zahalne padinnya rynku nerukhomosti: pidsumki 2022 roku. *Opendatabot*. Available at: <https://opendatabot.ua/analytics/mortgage-2022>
8. Informatsiia po rezultatam programy yeOsela. *Ukrayinska finansova zhytlova kompaniya*. Available at: <https://ukrfinzhytlo.in.ua/analytyka-mb/>
9. Opituvannya pro umovy bankivskoho kredyтування. *Natsionalnyi Bank Ukrainy*. Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/BLS_Q1-2023.pdf?v=4
10. Opituvannya bankiv shchodo obsyahiv ipotechnoho kredyтування. *Natsionalnyi Bank Ukrainy*. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/stability/mortgage>

Стаття надійшла до редакції 15.01.2024